

مجموعه مقالات

شہریور ماہ ۱۳۹۸

ازبکستان کے تہمتیں

تیرگی روابط تشکیلات خودگردان و عربستان سعودی؛
دلایل و چشم انداز

الحمد لله

اندیشکده راهبردی تبیین

مجموعه گزارش راهبردی

تیرگی روابط تشکیلات خودگردان و عربستان سعودی؛ دلایل و چشم‌انداز

وبگاه اندیشکده : www.Tabyincenter.ir

نشانی : تهران، اقدسیه، خیابان شهید موحد دانش، خیابان نسترن، پلاک ۳۲، واحد ۱۱

کد پستی : ۱۹۵۷۶۶۴۷۳۱

تلفن : ۲۶۱۵۳۳۲۹

نمابر : ۸۹۷۷۱۹۶۴

فهرست

۶	مقدمه
۶	آغاز تیرگی در روابط
۸	تهدیدهای بن سلمان و تشدید تنش‌ها
۸	حمایت محمود عباس از عربستان در قضیه قتل فاشقچی
۹	نشست منامه
۱۰	بازدید خبرنگار عربستانی از مسجد الاقصی
۱۱	تلاش تشکیلات برای متوقف کردن تنش‌ها و چشم‌انداز روابط
۱۳	نتیجه‌گیری
۱۴	منابع

مقدمه

روابط فلسطین و عربستان سعودی از حدود دو سال پیش، عمدتاً به دلیل پیوندهای نزدیک عربستان با ترامپ و عادی سازی آشکار روابط با اسرائیل رو به تیرگی نهاده است. در چندین تظاهرات در کرانه باختری و غزه فلسطینی‌ها تصاویر «ملک سلمان» و «بن سلمان» را در کنار تصاویر نتانیاهو و ترامپ به آتش کشیده‌اند. این بحران روابط در ماه گذشته که عربستان در میان نخستین کشورهای عربی، مشارکت در نشست اقتصادی منامه به رهبری آمریکا را علی‌رغم فراخوان فلسطینی‌ها برای تحریم این کنفرانس تأیید کرد به اوج خود رسید. قبل از آن به گزارش روزنامه الاخبار بن سلمان به عباس ۱۰ میلیارد دلار برای پذیرش طرح صلح ترامپ پیشنهاد داده بود که عباس آن را رد کرد. علی‌رغم این تنش‌ها دوطرف تلاش کرده‌اند این اختلافات آشکار و عمومی نشود اما در فضای مجازی و در سطح عمومی نیز این تیرگی بروز پیدا کرده است. با این وجود بنا به برخی گزارش‌ها اخیراً تشکیلات خودگردان تلاش کرده است هیئتی را برای گفتگو با مقامات عربستان به ریاض بفرستد اما عربستان به درخواست تشکیلات پاسخی نداده است. بر این اساس در این نوشتار تلاش می‌شود سابقه روابط عربستان و تشکیلات خودگردان؛ علل و پیامدهای تیرگی اخیر روابط آن‌ها و چشم‌انداز روابط دو طرف با توجه به تحولات داخلی آن‌ها و تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی مورد بررسی قرار گیرد.

آغاز تیرگی در روابط

در سال ۲۰۱۶ چهار کشور عربی مصر، اردن، امارت و عربستان ابتکاری برای مصالحه درون فتح بین محمود عباس رئیس تشکیلات خودگردان، فتح و ساف و محمد دحلان عضو

سابق کمیته مرکزی فتح مطرح کردند. این ابتکار بخشی از یک ابتکار گسترده‌تر توسط این کشورها برای راه‌اندازی یک فرایند سیاسی جامع در منطقه بود که شامل بازگردان دحلان عضو سابق شورای قانون‌گذاری فلسطین است که در سال ۲۰۱۱ از فتح اخراج شد؛ ایجاد مصالحه میان فتح و حماس و دستیابی به یک راه حل سیاسی با اسرائیل می‌شد. در واقع مرحله اول این ابتکار ایجاد مصالحه در درون فتح و بازگرداندن دحلان به جایگاه سابقش به عنوان عضو کمیته مرکزی بود. مرحله دوم، مصالحه بین فتح و حماس توسط این کشورها و مرحله بعدی پیشبرد یک فرایند سیاسی در قبال اسرائیل بود که در تلاش برای رسیدن به یک راه‌حل جامع بین اسرائیل، فلسطینی‌ها و کشورهای عربی بر اساس طرح صلح عربی و ابتکار فرانسه برای ترتیب دادن یک کنفرانس صلح بین‌المللی شامل اتحادیه عرب نیز می‌شد. این تحلیل وجود داشت که کشورهای پشت این ابتکار نهایتاً می‌خواهند دحلان را جایگزین عباس به عنوان رئیس فتح و تشکیلات خودگردان کنند. طرح چهار کشور عربی با مخالفت عباس و محکوم کردن دخالت این کشور در امور داخلی فلسطین توسط او روبرو شد. [۱] این واکنش اثر خود را بر روابط تشکیلات خودگردان و چهار کشور عربی شامل عربستان برجای گذاشت و در کنار سفرهای عباس به قطر و ترکیه برای وساطت آنها در جهت مصالحه با حماس که در واقع ترمز محمود عباس از چهار کشور عربی تفسیر می‌شد باعث شد عربستان با هدف ابراز نارضایتی از رفتارهای عباس پرداخت کمک‌های ماهانه به تشکیلات خودگردان را به عنوان بخشی از سیاست چماق و هویج خود به تأخیر بیندازد. عربستان تا سال ۲۰۱۴ ماهانه ۱۴ میلیون دلار به تشکیلات می‌داد؛ سپس این رقم به ۲۰ میلیون افزایش یافت. پول کمکی عربستان حدود یک سوم بودجه سالانه تشکیلات را تشکیل می‌دهد. [۲]

تهدیدهای بن‌سلمان و تشدید تنش‌ها

در اواخر سال ۲۰۱۷ و وقتی از مقامات فلسطینی نقل شد که گفته بودند بن‌سلمان در یک جلسه محمود عباس را تهدید کرده است که اگر با عربستان همکاری نکند از قدرت کنار گذاشته می‌شود گزارش‌های دیگری درباره تنش میان رام‌الله و ریاض رسانه‌ای شد. طبق آن گزارش‌ها بن‌سلمان در تلاش بود به عباس فشار وارد کند تا با ترامپ همکاری کرده و طرح صلح آتی او را بپذیرد. به گزارش روزنامه الاخبار «بن‌سلمان» به عباس ۱۰ میلیارد دلار برای پذیرش طرح صلح ترامپ پیشنهاد داده بود و عباس پذیرش چنین پیشنهادی را که به معنای پایان حیات سیاسی خود می‌دانست رد کرد [۳]. این امر منجر به سردی در روابط دو طرف و ادامه تعلیق حمایت‌های مالی عربستان از فلسطینی‌ها برای چندین ماه شد. اما در ژوئیه ۲۰۱۸، سلمان بن‌عبدالعزیز پادشاه عربستان، حمایتش از فلسطین را اعلام و پرونده فلسطین را از پسرش بن‌سلمان پس گرفت. [۴] با این حال تعلیق کمک‌ها تا زمان قتل قاشقچی ادامه داشت.

حمایت محمود عباس از عربستان در قضیه قتل قاشقچی

محمود عباس رئیس تشکیلات خودگردان در قضیه قتل قاشقچی که انتقادات شدید بین‌المللی از عربستان را در پی داشت به شدت از ریاض حمایت کرد. در واقع رام‌الله سیاست مزاحم‌نشدن و عصبانی‌نکردن عربستان را اتخاذ کرد تا به دریافت حمایت‌های مالی ادامه دهد. بنابراین عربستان در اوایل ۲۰۱۹ بعد از ماه‌ها تاخیر در فرستادن کمک‌های پرداختی اعلام کرد که ۶۰ میلیون دلار که مقدار حمایت ۳ ماه است به تشکیلات انتقال می‌دهد. [۵] این از سرگیری کمک‌ها در واقع نشان داد که حمایت تشکیلات از ریاض در مسئله قاشقچی تسویه شد. البته در

خصوصاً از سرگیری کمک‌ها چند نکته دیگر قابل ذکر است. نخست تصور اینکه عربستان بدون هیچ هماهنگی با آمریکا این کمک‌ها را از سرگرفته باشد سخت است؛ چون عربستان جرأت به چالش کشیدن دولت ترامپ را مخصوصاً پس از قتل خاشقچی نداشته است. دوم، ممکن است هدف عربستان این بوده باشد که در پی افزایش روابط خود با اسرائیل، اعتراضات فلسطینی‌ها را کاهش دهد. محکوم نکردن نشست‌های سعودی-اسرائیلی در حاشیه کنفرانس ورشو که با موضوع خاورمیانه برگزار شد توسط تشکیلات خودگردان این نکته را تأیید می‌کند. سوم، از سرگیری کمک‌ها توسط عربستان، با کمک ۱۵۰ میلیون دلاری قطر به نواز غزه هم‌زمان بود که نشان‌دهنده میزان رقابت بین ریاض و دوحه برای افزایش نفوذشان در اراضی فلسطین اشغالی بوده است. با این حال علی‌رغم از سرگرفتن کمک‌های عربستان، همراهی این کشور با آمریکا و مخالفت‌های محمود عباس با طرح ترامپ باعث شده است روابط عربستان با تشکیلات همچنان سرد بماند.

نشست منامه

بحران در روابط تشکیلات خودگردان و عربستان در خرداد ماه امسال که عربستان در میان نخستین کشورهای عربی، مشارکت در نشست اقتصادی منامه به رهبری آمریکا را علی‌رغم فراخوان فلسطینی‌ها برای تحریم این کنفرانس تأیید کرد به اوج خود رسید. این نشست در اوایل تیرماه در منامه پایتخت بحرین با موضوع طرح صلح ترامپ برگزار شد که برخی از ابعاد اقتصادی آن را مورد بحث قرار داد. عربستان و چندین کشور عربی دیگر از جمله امارات، قطر اردن، مصر و مراکش در این نشست شرکت کردند اما رهبران فلسطینی این اقدام را در راستای عادی سازی روابط کشورهای عربی با اسرائیل قلمداد کردند و آن را تحریم کردند. تظاهرات گسترده‌ای در

کرانه باختری و نوار غزه علیه نشست منامه صورت گرفت و تظاهرکنندگان تصاویر بن‌سلمان، بن‌زاید و پادشاه بحرین را به عنوان حامیان طرح آمریکا در کنار تصاویر ترامپ و نتانیاهو به آتش کشیدند.[۶]

بازدید خبرنگار عربستانی از مسجد الاقصی

حمله فلسطینی‌ها به یک خبرنگار عربستانی در ۲۳ جولای طی بازدید از مسجد الاقصی در قدس این تنش‌ها بین رام‌الله و ریاض را البته بیشتر در سطح عمومی و در میان مردم تشدید کرد. این خبرنگار به همراه چند روزنامه نگار عرب دیگر توسط وزارت خارجه رژیم صهیونیستی برای بازدید از اسرائیل دعوت شده بود. تشکیلات خودگردان از اظهارنظر درباره این حادثه خودداری کرد که این حرکت توسط برخی از فلسطینی‌ها و سعودی‌ها به عنوان تأیید تاکتیکی حمله به خبرنگار سعودی تفسیر شد. فلسطینی‌ها این خبرنگار و همکارانش را به دخالت کردن در عادی‌سازی روابط با اسرائیل و نقض قطعنامه‌های عربی و فلسطینی که خواهان تحریم اسرائیل هستند متهم کردند. در مقابل بسیاری از کاربران سعودی رسانه‌های اجتماعی، فلسطینی‌ها را به قدرشناسی فلسطینی‌ها در خصوص عربستان و دیگر کشورهای عربی پس از چندین دهه کمک مالی به آن‌ها متهم کردند. آن‌ها همچنین فلسطینی‌ها را به دورویی متهم کردند و ادعا کردند که رهبران فلسطینی سال‌ها قبل این سرزمین را به اسرائیل فروخته‌اند. برخی نیز فلسطینی‌ها، مخصوصاً حماس و جهاد را به خاطر نزدیکی به ایران سرزنش و آن‌ها را به توطئه علیه عربستان و جهان عرب متهم کردند. در این میان حتی برخی از کاربران سعودی تا جایی پیش رفتند که گفتند فلسطینی‌ها عرب نیستند و یهودیان به ما نزدیک‌ترند.[۷]

تلاش تشکیلات برای متوقف کردن تنش‌ها و چشم‌انداز روابط

با این حال تشکیلات خودگردان در تلاش برای متوقف کردن تنش‌ها بین دو طرف و جدا کردن خود از کارزار ضدسعودی بیانیه‌ای صادر کرد که در آن باره «اعتراض‌های غیرصادقانه‌ای که سعودی‌ها و دیگر کشورهای عربی را هدف قرار می‌دهد» و ضمن محکوم کردن حمله به کشورهای عربی، از مواضع پادشاه عربستان و ولیعهد آن برای حمایت از فلسطینی‌ها قدردانی کرد؛ اما این تلاش تشکیلات برای پایان دادن به بحران ناموفق بود. شبکه تلویزیونی العربی عربستان با یک فعال سیاسی فلسطینی در آمریکا و منتقد قدیمی عباس و رهبران فلسطینی مصاحبه‌ای برای گفتگو درباره فساد و حکومت ضعیف تشکیلات ترتیب داد که با واکنش جنبش فتح روبرو شد. جنبش فتح «مصاحبه با به یک شخصیت مشکوک و اجازه دادن به او برای حمله به رهبران فلسطین» را محکوم کرد و خواستار عذرخواهی این شبکه از «اشتباه غیراخلاقی» خود شد. با این وجود بنا به گزارش جروزالم‌پست تشکیلات خودگردان در حال بررسی ارسال هیئت ارشدی برای گفتگو با مقامات عربستان در جهت جلوگیری از تنش بیشتر بوده است اما عربستان به درخواست تشکیلات در این خصوص پاسخی نداده است. طبق این منبع یکی از مقامات تشکیلات خودگردان گفته است «در میانه بحرانی واقعی با عربستان هستیم و به نظر می‌رسد آن‌ها از ما بسیار عصبانی هستند.» او گفته است «به صورت جدی در حال بررسی امکان فرستادن یک هیئت از مقامات ارشد فلسطین به ریاض برای جلوگیری از تشدید تنش هستیم.» [۸]

این امر نشان می‌دهد تشکیلات خودگردان تا چه حد در مقاومت برای پیگیری ابتدایی‌ترین خواسته‌های فلسطینی‌ها ناتوان است. محمود عباس که اخیراً از تعلیق توافقات امضاء شده با اسرائیل شامل همکاری امنیتی خبر داده است تاکنون اقدام عملی خاصی در این خصوص انجام نداده است؛ بر همین سیاق نمی‌توان انتظار داشت او واکنش موثری در مقابل فشارهای عربستان داشته باشد.

استیصال تشکیلات در برابر فشارهای آمریکای، اسرائیل و عربستان ناشی از نقص ذاتی این نهاد و وابستگی مالی و امنیتی آن و فقدان یک سیستم اقتصادی مستقل است که برای ادامه حیات خود چاره‌ای جز همراهی با تأمین‌کنندگان منابع مالی برای آن باقی نمی‌گذارد. آن‌هایی که چنین نهادی را طراحی کردند کار خود را خیلی خوب انجام دادند ولی انگار فلسطینی‌ها نمی‌دانستند که عاقبت تکیه بر بیگانگان چه خواهد بود.

نتیجه‌گیری

روابط تشکیلات خودگردان فلسطین و عربستان سعودی از حدود دو سال پیش عمدتاً به دلیل پیوندهای نزدیک عربستان با ترامپ و عادی‌سازی آشکار روابط با اسرائیل دچار بحران است. این بحران در تیر ماه امسال که عربستان در میان نخستین کشورهای عربی، مشارکت در نشست اقتصادی منامه به رهبری آمریکا را علی‌رغم فراخوان فلسطینی‌ها برای تحریم آن تأیید کرد به اوج خود رسید. علی‌رغم این که دوطرف تلاش کرده‌اند که این اختلافات آشکار و عمومی نشود، اما تیرگی روابط به فضای مجازی و سطح عمومی نیز کشیده شده است. اگرچه تشکیلات خودگردان بواسطه اقدامات دولت ترامپ در حمایت از اسرائیل و همراهی کشورهای عربی با آن‌ها بر خطری که موجودیت خود این نهاد و حتی فلسطین را تهدید می‌کند آگاه شده است اما نقص ذاتی و وابستگی تشکیلات، امکان اقدام مناسب برای رفع این خطر را از آن سلب کرده است؛ به همین دلیل است که تشکیلات خودگردان تلاش می‌کند مانع تشدید تنش‌ها با عربستان شود.

منابع

[١] – C. Jacob and B. Shanee, Tension Between Mahmoud ‘Abbas, Arab Quartet Over Initiative For Internal Reconciliation In Fatah, MEMRI, September 27, 2016, at: <https://www.memri.org/reports/tension-between-mahmoud-abbas-arab-quartet-over-initiative-internal-reconciliation-fatah-0>

[٢] – Yoni Ben Menachem, Saudi Arabia and the Palestinian Authority – Ties Are Fraying, JCPA, November 14, 2016, at:

<http://jcpa.org/saudi-arabia-palestinian-authority-ties-fraying/>

[٣] – Khaled Abu Toameh, PALESTINIANS IN BID TO AVERT ‘REAL CRISIS’ WITH SAUDI ARABIA, JPOST, AUGUST 4, 2019, at:

<https://www.jpost.com/Middle-East/Palestinians-in-bid-to-avert-real-crisis-with-Saudi-Arabia-597538>

[٤] – Adnan Abu Amer, Saudi-Palestinian relations appear to be warming up, middleeastmonitor, February 26, 2019, at:

<https://www.middleeastmonitor.com/20190226-saudi-palestinian-relations-appear-to-be-warming-up/>

[٥] – ibid

[٦] – TheArabWeekly, Palestinians unanimous in objections to Bahrain conference, 23 June 2019, at:

<https://the arabweekly.com/palestinians-unanimous-objections-bahrain-conference>

[٧] – Khaled Abu Toameh, PALESTINIANS IN BID TO AVERT ‘REAL CRISIS’ WITH SAUDI ARABIA, JPOST, AUGUST 4, 2019, at: <https://www.jpost.com/Middle-East/Palestinians-in-bid-to-avert-real-crisis-with-Saudi-Arabia-597538>

[٨] – ibid

اندرشکده بزرگ و تبیین

نشانی ما در شبکه های اجتماعی:

@Tabyincenter

www.tabyincenter.ir